

ביאורים

בימים הקרובים נעסוק בכללים שנותן הרמב"ם להבחנה בין נביא אמת לנביא שקר. הרעיון המרכזי הוא שישנה אמת אבסולוטית אחת, שממנה אנו מתחילים לבחון את הדברים - היא נבואת משה רבנו. משה הוא גדול הנביאים וראשון לנביאים, מפני שראינו בעינינו את מעמד הר סיני שבו משה קיבל נבואה. בכך אין לנו לכפור כיוון שראינו זאת, כמו במקרה ששני עדים ראו מראה אחד - אצלם הדבר מוכח וודאי, רק לבית הדין יש ספק, משום שלא ראו זאת, ולכן עליהם לבוא ולהעיד. העד הראשון הוא משה, והעד השני הוא עם ישראל לדורותיו.

והרי אנחנו לא היינו במעמד הר סיני ולא ראינו אותו, אם-כן לגבינו חוזרת השאלה - מניין שמשה נביא אמת? הרמב"ם מתייחס אל עם ישראל כעם שהיה במעמד הר סיני לדורותיו, שהרי זה עבר אלינו במסורת מדור לדור, מאב לבן, בכל ליל סדר מזה כ-3300 שנה. לא ייתכן שמעמד רחב שבו היה עם שלם, מיליוני אנשים, הומצא אצל אדם פרטי והועבר כך במסורת.

כעת, כאשר יש לנו לפחות אמת מוחלטת אחת, אפשר להמשיך דרכה - משה רבנו כותב את התורה מבראשית ועד סוף ספר דברים. התורה היא אמת. ובתורה נוספו לנו עוד שלושה כללים: א. לא תהיה תורה אחרת או דת אחרת. ב. אין להוסיף או לגרוע מן המצוות הכתובות בה. ג. התורה נצחית.

יקום אחד ויאמר: עוב ה' את הארץ, ישנה דת חדשה, ברית חדשה, המצוות בטלות או כל דבר שנוגד את אחד הכללים הכתובים בתורה - הרי הוא נביא שקר, ומצווה להורגו אם יש סנהדרין שדנה דיני נפשות. וגם אם הוא יעשה אותות ומופתים כמשה רבנו, אין להאמין לו. אמונת ישראל אינה מיוסדת על מופתים, אלא על אמת. ונצטרך לומר שאת הניסים הללו עשה בכוחות של כישוף וטומאה.

אם-כן, אין לנו בעיה עקרונית לומר שיש נביאים באומות העולם, לומר "כעומר וזיד הוא נביא" (בערבית: פלוני אלמוני הוא נביא). השאלה היא רק אם הם עומדים בקריטריונים שאותם הציבה לנו התורה. "משה אמת ותורתו אמת".

הרחבות

• נביא גוי

כָּלֶם אֶצְלָנוּ נְבִיאִים, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא הָיוּ מִיִּשְׂרָאֵל. הרמב"ם אומר שלכל באי עולם יש פוטנציאל לנבואה. מקור לדברים אלו אפשר למצוא בתנא דבי אליהו: "...מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ, בין גוי ובין ישראל, בין איש ובין אישה, בין עבד בין שפחה, הכל לפי מעשה שעושה כך רוח הקודש שורה עליו" (רבה י, ב). במורה נבוכים מוסיף הרמב"ם שאף על פי שכל באי עולם יכולים להגיע לנבואה, מעלת הנבואה בישראל גבוהה יותר מאשר בשאר האומות: "הנה כבר התבאר שהשגתו (-של משה) נבדלת מהשגת כל מי שיתאחר אחריו בישראל, אשר הם ממלכת כוהנים וגוי קדוש, ובתוכם ה', וכל שכן בשאר האומות" [מורה נבוכים ב, לה]. נבואת משה רבנו עדיפה על פני כל נביאי ישראל, ודאי שעל פני נביאי שאר האומות, שיכולתם להגיע לנבואה פחותה. הרב שילת מסביר מהיכן נובע יתרונם של ישראל: "ייחודו של עם ישראל... נובע מתכונה של יתרון שלישות שכלית ומוסרית, הקיים בישראל ממורשת אבות וממעמד הר סיני. מציאותה של תכונה זו מסבירה גם את הריכוז הגבוה של נביאים בישראל, שכן גם אם שלימות הכוח המדמה הדרושה לנבואה קיימת בהתפלגות שווה אצל כל בני אדם - השלימות השכלית והמוסרית המיוחדת בעם ישראל, מגדילה לאין ערוך את הסיכויים שיימצאו בו לא רק חכמים צדיקים וחסידים אלא גם נביאים יותר מאשר בכל אומה ולשון, שהרי השלימות השכלית והמיוחדת היא תנאי הכרחי לנבואה" [עיין בספרו 'בין הכוזרי לרמב"ם', סוגיה ג': סגולת ישראל].

לעילוי נשמת א"מ יהודית בת שמואל יצחק ע"ה

אמתות הנבואה נבחנת על-פי תוכנה

ואולם היותנו בלתי מאמינים בנבואת עמר וזיד, אינו מפני היותם מזולת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שִׁיחֲשָׁבוּ הַהֶמּוֹן, עַד שֶׁנִּצְטָרַף לְלִמּוּד מֵאִמְרוֹ 'נְבִיא מְקַרְבָּךְ מֵאֲחֵיר'. כִּי אִיּוֹב וְאֶלִּיפַז וּבִלְדָד וְצוּפֵר וְאֶלִּיהוּא כָּלֶם אֶצְלָנוּ נְבִיאִים, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא הָיוּ מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֵן חֲנִינְיָהּ בֵּן עֲזוּרָה נְבִיא שֶׁקֶר אֲרוּר, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִיִּשְׂרָאֵל. ואולם נאמין בנביא או נכזיבהו מצד טענתו, לא מצד יחוסו. ובאר זה, שמשנה רבנו רבן של כל הנביאים, אשר שמענו דבר ה' אליו, והאמנו בו ובדברו, ונאמרנו לו: "קרב אתה ושמע" (שם ה, טד) - אָמַר לָנוּ שְׁלֹא נִשְׁאַרְהָ בְּשִׂמְיִם דַּת אַחֶרֶת שֶׁתֵּרַד, וְאִין שֶׁם תּוֹרָה אַחֶרֶת שֶׁתְּבוּא, אָמַר: "לא בשמם היא" (שם ל, יג). והנהרנו מהוסיף ומגורע בזאת התורה כלה, אָמַר: "לא תסף עליו ולא תגרע ממנו" (שם יג, א). וְעֲרַבְנוּ וְחִיב עֲלֵינוּ מִצַּד ה' יִתְעַלֶּה לְהֶאֱמִין בָּהּ אֲנַחְנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ עַד סוּף כָּל הַדּוֹרוֹת, וְהוּא אָמַר: "הַנְּסֻתֶרֶת לַה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגַלֶּת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם" וגו' (שם כט, כח). הִנֵּה כָּל נְבִיא שִׁיבּוּא, יִהְיֶה יְחוּסוֹ כִּהְיוֹ אוֹ לִוי אוֹ עִמְלֹקִי, שִׁיֵּאמֶר שֶׁאֲחַת מִכָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה בְּטֵל חִיבָהּ - כִּבְרַת הַכְּזִיבָה מִשֶּׁהָ רַבְּנוּ, הָאֹמֵר 'לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם'. עַל כֵּן נִכְזְיְבֵהוּ, וְנַהַרְגֵהוּ אִם נוֹכַל, וְלֹא נִבְיֵט לְאוֹתוֹתָיו, כְּמוֹ שְׁלֹא נִבְיֵט לְמִי שֶׁמִּסִּית לְעַבּוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "וְבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת גּוֹ' לֹא תִשְׁמַע" וגו' (שם יג, א). כִּי מִשֶּׁהָ ע"ה אָמַר לָנוּ לֹא תַעֲבֹדוּ עַבּוֹדָה זָרָה לְעוֹלָם, וְלָזָה נִדְעָ שֶׁהָאוֹת שֶׁעָשָׂה הַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עַבּוֹדָה זָרָה הוּא תַחֲבוּלָה וְכִשּׁוּף. וְכֵן אָמַר לָנוּ מִשֶּׁהָ רַבְּנוּ ע"ה שֶׁהַתּוֹרָה נִצְחִית עַד עוֹלָם, וְלָזָה כָּל נְבִיא שֶׁאֹמֵר שֶׁהַתּוֹרָה הִתְהַלְּמָה, נִדְעָ מִטְּעֵנָתוֹ שֶׁהוּא נְבִיא שֶׁקֶר, כִּי הוּא מְכַזֵּב מִשֶּׁהָ רַבְּנוּ. וְלָזָה לֹא נִשְׁאַל מִמֶּנּוּ אוֹת, וְלֹא נִבְיֵט לְמוֹפְתּוֹ - אֲשֶׁר נִחְשַׁב שֶׁהוּא מוֹפֵת - כְּשִׁיעֵשֶׂהוּ. כִּי הָאֱמִינֵנוּ בְּמִשֶּׁהָ לֹא הָיָה בְּגַלֵּל הָאוֹתוֹת, עַד שִׁיתְחִיב מִזָּה לְהַקִּישׁ בֵּין אוֹתוֹת זֶה לָזֶה, וְאוֹלָם הָאֱמִינֵנוּ בּוֹ בְּהִיּוֹתֵנוּ שׁוֹמְעִים הַדְּבָר כְּמוֹ שֶׁשָּׁמְעוּ הוּא, וּבְזָה הַתְּאֵמָה הָאֱמִוּנָה אֲמַתוֹת שְׁלֵמָה וְקִיָּמַת עַד עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "וְגַם בָּרַךְ יְאִמִּינוּ לְעוֹלָם" (שמות יט, ט).

וּמִשְׁלָנוּ עִם מִשֶּׁהָ רַבְּנוּ מִשְׁלַל שְׁנֵי עֵדִים שֶׁרָאוּ דָבָר אֶחָד בְּיַחַד, שְׁכָל אֶחָד יוֹדֵעַ אֲמַתוֹת עֲדוֹת חֲבֵרוֹ וְאֲמַתוֹת מֵאִמְרוֹ, וְאִינֵם צְרִיכִים עַל זֶה אוֹת וּמוֹפֵת, וְאָף עַל פִּי שֶׁשָּׁאֵר בְּנֵי אָדָם, שִׁיעִידוּ לָהֶם, לֹא יִדְעוּ אִם הוּא אֲמַת, וְיִצְטָרְכוּ רְאִיָּה עַל דְּבָרָם, וּמוֹפֵת אֶצֶל בְּנֵי אָדָם. כֵּן אֲנַחְנוּ, קֵהֵל יִשְׂרָאֵל, יִדְעֵנוּ אֲמַתוֹת מִשֶּׁהָ רַבְּנוּ בְּרִאוֹתֵנוּ אוֹתוֹ בְּמַעֲמַד הַר סִינַי בְּדַבְּרוֹ עִם ה' יִתְעַלֶּה, לֹא בְּנִפְלְאוֹתָיו לְבַד, וְאוֹלָם עָשָׂה כָּל מַה שֶׁעָשָׂה מִן הָאוֹתוֹת כְּפִי הַצֶּרֶף, כְּמוֹ שֶׁהַתְּבָאָר בְּפָתוּב בַּתּוֹרָה. וְלָזָה הַעֲקָר הַגְּדוֹל, אֲשֶׁר שִׁכְחוּהוּ וְלֹא סָמְכוּ עָלָיו הַרְבֵּה מֵאֲנָשֵׁי אֲמַתֵּנוּ, אִין אֲנוּ מֵאֱמִינִים בְּנִפְלְאוֹת כֶּהָאֱמִינֵנוּ בְּמִשֶּׁהָ רַבְּנוּ, וְלֹא נִשְׁוֶה בֵּין אֲמַתֵּתָם. וּמִפְּנֵי זֶה אָמַר שְׁלֵמָה עַל לִשׁוֹן הָאֵמָה: "מַה תַּחֲזוּ בְּשׁוֹלְמִית כְּמַחֲלַת הַמַּחְנִים" (שיר השירים ז, א), אֹמֵר, שֶׁאֲתֵם אִם תּוֹכְלוּ לְהַעֲמִיד לִי כְּמַעֲמַד הַר סִינַי - אִזְ אֲאָמִין בְּכֶם.

מזולת יִשְׂרָאֵל - אינם יהודים. **פי** - שהרי. **נְכִיזְיְבֵהוּ** - לא נאמין לו. **עֲרַבְנוּ** - הכניס אותנו בערבות. **הַכְּזִיב** - עושה את דברי משה לא אמתיים. **נְכִיזְיְבֵהוּ** - נחליט שהוא שקרן. **וְלָזָה** - ולכן. **כְּפִי הַצֶּרֶף** - הניסים שעשה לא נעשו כדי להוכיח על נבואתו, אלא בגלל צורך השעה.

האמונה במשה גדולה מהאמונה בנפלאותיו

